

خاندان آل بو کردان در دوره‌ی قاجار

به روایت اسناد تاریخی

مؤلف:

حسن کردانی

سرشناسه	: کردانی، حسن ۱۳۶۴ -
عنوان و پدیدآور	: خاندان آل بوکردان در دوره ی قاجار (به روایت اسناد تاریخی) / مؤلف حسن کردانی.
مشخصات نشر	: اهواز: تر آوا، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۶ص:
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۷-۲۸۰-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۲۰-۱۱۹.
موضوع	: آل بوکرد (خاندان)
موضوع	: خوزستان -- تاریخ -- قرن ۱۳
موضوع	: ایران -- سیاست و حکومت -- قرن ۱۳ق.
موضوع	: Iran -- Politics and government -- 19th century
موضوع	: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۲۵۰ق.
موضوع	: Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1834
رده بندی کنگره	: CS۱۴۱۹ / آ۷ک۴ ۱۳۹۶۲۵
رده بندی دیویی	: ۹۲۹/۲۰۹۵۵
شماره کتابشناسی	: ۴۹۳۱۸ ۲

نام کتاب: خاندان آل بوکردان در دوره ی قاجار به روایت اسناد تاریخی

مؤلف: حسن کردانی

ناشر: تر آوا

شماره ی نشر: ۵۱۳

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۷-۲۸۰-۸

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

نشر تر آوا: اهواز - کیانپارس - خیابان نهم غربی - پلاک ۱۲۸

نمابر: ۰۶۱۳۳۹۰۳۷۱۴ همراه: ۰۹۱۶۱۱۳۶۷۸۵

Taravapublication@yahoo.com

www.tarava.com فروشگاه اینترنتی

@taravapub

حق چاپ و نشر مخصوص ناشر است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
چکیده‌ی کتاب.....	۱۵
۱- رویدادهای مهم استان خوزستان در دوره‌ی قاجار.....	۱۷
۲- شرایط استان خوزستان در ابتدای دوره‌ی قاجار.....	۱۹
۳- رامهرمز - کونگه‌خانه‌ی خاندان آل‌بوکرد در ابتدای دوره‌ی قاجار.....	۲۱
۴- دهیور - نز سکونت خاندان آل‌بوکرد در رامهرمز.....	۲۹
۵- غائله‌ی بختیاری و برستن خاندان آل‌بوکرد به اتحادیه‌ی قبایل بختیاری.....	۳۳
۶- شرایط جنوب خوزستان - اسواژ در دوره‌ی محمد شاه قاجار.....	۵۳
۷- دوره‌ی ناصرالدین شاه و آغاز آبادانی جنوب خوزستان.....	۵۹
۸- دوره‌ی مظفرالدین شاه و آغاز سرک‌رانی شیخ خزعل بر جنوب خوزستان.....	۶۹
۹- خاندان آل‌بوکردان و بندر مظفری در دوره‌ی مظفرالدین شاه.....	۷۳
۱۰- گزیده‌ای از اسناد مرتبط با اهواز و جایگاه خاندان آل‌بوکردان در دوره‌ی مظفرالدین شاه.....	۸۳
۱۱- آغاز سلطنت احمد شاه قاجار.....	۹۷
۱۲- نگاهی به مناصب ملا عبدالسید و فرزندانش.....	۱۰۱
۱۳- قدرت یافتن رضا خان و لشکرکشی به خوزستان.....	۱۰۹
۱۴- عزل شیخ خزعل و آغاز سلطنت پهلوی.....	۱۱۷
منابع.....	۱۱۹
تصاویر.....	۱۲۱

پیشگفتار

"به نام خداوند لوح و قلم
حقیقت نگار وجود و عدم
خدایی که داننده‌ی رازهاست
نخستین سرآغاز آغازهاست"

"نظامی"

بزرگان، بزم گذشته را چراغ راه آینده دانسته‌اند. همانطور که می‌دانیم آگاهی و دانش نسبت به زندگی، گذشتگان، علاوه بر پاسخ به میل فطری هویت جویی، مایه‌ی ثبات شخصیت و آرامش خواهی انسان می‌شود. چراکه شخص زندگی خود را در ادامه‌ی حرکت تاریخی گذشته‌انشر می‌پندارد و تلاش خواهد کرد ضمن درس گرفتن از تجربه‌ی گذشتگان، بهترین سبب زندگی را در پیش گیرد. زیرا می‌داند اعمال او نیز همچون گذشتگان روزی مورد مطالعه و قضاوت آیندگان قرار خواهد گرفت. از این روی چنین به نظر می‌رسد که یکی از بهترین راه‌های نگاهداشت فرهنگ بومی در برابر فرهنگ بیگانه، شناسایی و معرفی تاریخ و سرگذشت بزرگان از اقوام کشور است.

خاندان آل‌بوکردان امروزه یکی از طوایف با قدم و بزرگ استان خوزستان به شمار می‌رود که با داشتن تاریخچه‌ای غنی و پر افتخار، متأسفانه در سال‌های اخیر به دلیل درگذشت بسیاری از بزرگان و نابودی یا کمیاب شدن شمار زیادی از اسناد و مدارک تاریخی، سرگذشت آن به خوبی برای جوانان معرفی نشده است. بنابراین بیم آن می‌رود که تاریخچه‌ی این خاندان روزی به دست فراموشی سپرده شود و یا آن‌گونه که شایسته است به نسل‌های بعد منتقل نگردد. در کتاب حاضر با عنوان "خاندان آل‌بوکردان در دوره‌ی قاجار به روایت اسناد تاریخی" سعی شده است به جایگاه و نقش خاندان بزرگ آل‌بوکردان در حوادث و رویدادهای تاریخی استان خوزستان طی سال‌های حکومت قاجار یعنی از ابتدای سلطنت آقا محمد خان (۱۷۹۴م/۱۲۰۸ق) تا به پایان سلطنت احمد

شاه (۱۹۲۵م/۱۳۴۴ق) پرداخته شود. هدف از این پژوهش، یادآوری مقطعی از تاریخ خاندان آل‌بوکردان و ارائه‌ی مستندات مربوط به آن است که امید است به حفظ و ماندگاری بخشی از این تاریخچه کمک کرده و بتواند شروعی برای تحقیقات کامل‌تر در آینده شود.

از آنجا که برگزیدن سند در میزان صحت و دقت یک نوشتار تاریخی از هر مشخصه‌ی دیگر مهم‌تر است، در تحریر این کتاب سعی شده است تا حد امکان از اسناد مکتوب و مسند دوره‌ی قاجار استفاده گردد. بر این اساس، سرگذشت طایفه از زمان سکونت در منطقه‌ی رامهرمز تا نیمه‌ی اول حکومت محمد شاه قاجار بر پایه‌ی تألیفات "هنری لایارد" و دیگر جهانگردان مشهور آن دوره روایت شده است. همچنین مطالب مربوط به جایگاه خاندان آل‌بوکردان پس از حضور در اهواز نیز غالباً برگرفته از کتاب "لوریمر" و گزارشات مقام‌های آن دوره‌ی اهواز می‌باشد. افزون بر این، برای تکمیل مطالب از ده‌ها کتاب و سند تاریخی دورای قاجار بهره گرفته شده است. در این کتاب برای مستند بودن مطالب و رعایت اختصار سعی شده است از نقل روایات شفاهی مگر در مواردی که همسو و مکمل اسناد باشند، پیر شود. پیش از شروع مطالب بایسته است به چند نکته‌ی مهم اشاره شود:

الف) نویسنده در این کتاب تنها به بازگویی سرگذشت افراد و شخصیت‌ها بر اساس منابع استفاده شده می‌پردازد و به هیچ عنوان در جایگاه مشاور در مورد اعمال گذشتگان قرار ندارد. بنابراین هر گونه نظر و داوری در این خصوص، با در نظر گرفتن دیگر منابع و لحاظ شرایط تاریخی، کاملاً به خواننده واگذار می‌گردد.

ب) متناسب با مقطع تاریخی یاد شده در متن کتاب، نام شهرها و مناطق به همان شکل نوشته شده در اسناد دوره‌ی قاجار آورده شده است. همانگونه که می‌دانیم بسیاری

از این نام‌ها امروزه منسوخ شده و دیگر به کار نمی‌روند. از این روی برای این قبیل اسامی در پانویشت به نام صحیح و امروزین آن‌ها اشاره شده است.

ب) این کتاب بر اساس آن دسته از اسناد تاریخی که به خاندان آل‌بوکردان پرداخته‌اند، نوشته شده است. به سخن دیگر این کتاب مسیر حرکت تاریخی خاندان آل‌بوکردان را از منظر اسناد و کتب تاریخی دنبال می‌کند. از آنجا که دیدگاه اسناد تاریخی نسبت به هر موضوع، معمولاً طی تحولات تاریخی شکل می‌گیرد و شامل جریان حداکثری شرکت کننده در آن تحولات می‌شود، لذا نمی‌توان بخش‌های مختلف این کتاب را به سادگی به یک دسته‌بندی محدود کرد. از این روی دیگر روایات و تاریخچه موجود نزد هر خانواده، در جای خود قابل پذیرش و ارزشمند است.

ت) خاندان آل‌بوکردان در هر دوره تاریخی، بزرگان زیادی بوده است که هر یک نقش مهم و ماندگاری در تاریخ خاندان آل‌بوکردان ایفا کرده‌اند. با توجه به اینکه نام بردن از همه‌ی افراد و خانواده‌ها از گنجایش این کتاب خارج است و خود نیاز به کتابی جداگانه و مفصل دارد، لذا در کتاب حاضر، تنها به شماری از بزرگان که نامشان در اسناد دوره قاجار آمده است یا مرتبط با حوادث ذکر شده، می‌نویسیم. اشاره گردیده است. نویسنده امیدوار است این شیوه نگارش، حمل بر ارجحیت دادن به این افراد یا نادیده گرفتن نقش و منزلت غیر قابل انکار دیگر بزرگان نشود.

ج) به دلیل تغییرات زبانی پیش آمده در سکونتگاه خاندان آل‌بوکردان پس از مهاجرت به اهواز، از این خاندان در اسناد نیمه‌ی دوم دوره‌ی قاجار با اسامی آل‌بوکرد، آل‌بوکردان و آل‌بوکردون یاد شده است. ما نیز در این کتاب برای امانت‌داری هنگام نقل قول از هر سند تاریخی، نام خاندان را عیناً به شکل نوشته شده در آن سند آورده‌ایم.

ولی با توجه به اینکه منظور همه ی اسناد از این اسامی یکسان می باشد، در جایی که نقل قول از سندی صورت نگرفته است سعی نموده ایم در متن کتاب از نام آل بوکردان که در زبان فارسی رایج تر است استفاده نمائیم.

مورخان همواره بر این نکته تأکید دارند که علم نور است اما علم تاریخ نوری است بسیار لرزان که هر لحظه کم سو و لحظه ای دیگر روشن تر می شود. این گفته بدین معناست که هیچ گاه نمی توان به ابعاد و زوایای کامل زندگی گذشتگان پی برد، چرا که علم تاریخ بر پایه ی اسناد و مدارک تاریخی استوار است. هر گاه از یک رویداد تاریخی سند یا شواهدی به دست آید، نسل های بعد، از آن رویداد آگاه می گردند، ولی در صورتیکه از یک واقعه تاریخی اثری به جای نماند آن رخداد حداقل تا زمان یافتن یک سند یا مدرک، از دید آن گان مستور خواهد ماند. بنابراین در خصوص این نوشتار همانند هر اثر تاریخی دیگر، با وجود تلاش زیادی که برای مستند بودن مطالب صورت گرفته است، نمی توان ادعای کامل و بی نقص بودن مطالب را داشت بلکه تنها در حد اسناد و شواهد در دسترس نگارنده، به گره های از تاریخ پر افتخار خاندان آل بوکردان اشاره شده است. لذا از همه کسانی که این نوشتار را مطالعه می فرمایند درخواست می شود در صورت مشاهده هر گونه اشکال یا پیشنهاد، منت نهاده و به تکمیل مطالب کمک نمایند. در پایان از بزرگان خاندان آل بوکردان که مرا در گردآوری این مطالب یاری نموده اند، بخصوص حاج علی کردانی، عضای محترم بنیاد خویشاوندی کردونی و خانواده های محترم کردونی ناصری و خوزستانی کمال تشکر را دارم.

حسن کردانی / زمستان ۱۳۹۶

Kurdani.h@gmail.com